

A kritikus infrastruktúra élőerős őrzése és az intézkedéstaktikai képzések kapcsolata

Trapp László

A kritikus infrastruktúra

Magyarországon sajátos módon a kritikus infrastruktúrák védelmét fegyveres biztonsági őrsek látják el. Fegyveres biztonsági őrsgel kell védeni az állam működése, illetőleg a lakosság ellátása szempontjából kiemelkedően fontos tevékenységet, létesítményt, szállítmányt, ha a védelmére a fegyveres erők, a rendvédelmi szervek nem kötelezettek, de az őrzés a közbiztonság vagy a nemzeti vagyon védelme érdekében indokolt.

A kritikus infrastruktúra védelmét szolgáló fegyveres biztonsági őrseg

A fegyveres biztonsági őrseg meghatározott őrzési feladatokat ellátó, szolgálati fegyverrel és más kényszerítő eszközzel rendelkező, sajátos jogokkal felruházott szervezet, amelynek tagjai a létesítő, illetőleg működtető állami, önkormányzati, vagy egyéb intézménnyel, gazdálkodó szervezettel munkaviszonyban, illetve közalkalmazotti jogviszonyban állnak. A Fegyveres Biztonsági őrseg a 27/1998. (VI.10.) BM rendelet a fegyveres biztonsági őrseg Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról 1. fejezet 5. § alapján egy önálló szervezet, mely elkülönül az üzemrendszertől, valamint tagjai az őrzésen túlmutatóan más biztonsági feladatokkal is megbízhatóak.

A fegyveres biztonsági őrseg kialakulása

A fegyveres biztonsági őrsek kialakulásáról, valamint fejlődéséről elmondható, hogy szorosán összekapcsolódnak azokkal a különböző változásokkal, melyek bizonyos védelemi szinteken mentek végbe.

Iparőrsegtől-napjainkig

Magyarországon a mai Fegyveres Biztonsági őrsek megjelenése előtt két elődszervezet létezett: Iparőrseg, melyet a Polgári Fegyveres őrseg követett.

Az Iparőrseg 1953-ban alakult meg, s a személyi állomány kiképzése Csupakon indult egy évvel később. A fő feladatuk az volt, hogy a termelőmunka zavartalanságát biztosítsák. Elsősorban azokból a gyári dolgozókból kerültek ki tagjai, akik értettek a fegyver kezeléséhez. Nem egy állandóan működő testület volt, hanem csupán eseti jelleggel működött, amikor indokolt volt a fellépés egy adott helyzetben.

Személyek fejlődése

1960-ban keresztelték át a szervezetet Polgári Fegyveres őrseggé. A létszám növelése lehetővé tette, hogy országsszerte hozzanak létre őrsegeket, ahol azt szükségesnek érezték. Azonban a következő időszak meglehetősen nehéznek bizonyult, ugyanis kérdésessé vált az őrsek létjogosultsága. A létszám egyre csökkent, megbecsülésben nem részesült a humán erőforrás, valamint a szakmai tudás hiánya jellemezte a személyi állományt. Mivel a helyzet tarthatatlanná vált, 1977-ben frissítésre került a

Működési és Szolgálati Szabályzat, mely sokkal nagyobb hangsúlyt fektetett a képzésekre, mint korábban, valamint a teljes addigi rendszert újraépítette. Változásokat hozott a beosztások terén, valamint megkülönböztető jelvényekkel ruházták fel őket.

A rendszerváltást követően a szervezet új nevet kapott, méghozzá a Fegyveres Biztonsági Őrség nevet. A privatizációból fakadó hátrányok, valamint a megváltozott feltételek miatt sokan mondták fel a szolgálatot a szervezetnél. Csupán 1997-ben lépett életbe az a törvény (1997. évi CLIX. törvény), mely szabályozta a szervezetet, fennállása óta először.

A mai napig működő szervezet feladata a működését elrendelő államigazgatási határozatban meghatározott objektum, létesítmény, szállítmány vagy tevékenység őrsegutásításban előírt módon történő őrzése, védelme.

A fegyveres biztonsági őrseg fejlődési üteme

A fegyveres biztonsági őrseg feladatrendszerét tekintve is vannak jelentős eltérések. Míg az állam működése szempontjából kiemelkedően fontos objektumok őrzését azok az őrök végzik leginkább, akik már rendelkeznek e téren komolyabb tapasztalattal, addig ezzel szemben más objektumok, mint például a repülőtér esetében szinte bárki jelentkezhetsz, aki az előírt fizikai és pszichológiai feltételeknek megfelel. Ebből adódóan nem lehetetlen, hogy youtube-on, vagy akár egyes közösségi oldalakon is találkozhatunk repülőtéri őrök toborzását szolgáló felhívásokkal. Ezek a hirdetések kiemelik, hogy bárki jelentkezhetsz, aki indíttatást érez erre a pályára. Ha az előzetes teszteket sikeresen teljesítik a jelentkezők, akkor a kiképzést, a felvételt követően ott hajtják végre. Előzetesen fizikai és pszichológiai vizsgálatokon kell a jelentkezőknek megfelelni, melyek sikeres teljesítését követően következik a kiképzés. Ennek keretein belül megismerkedhetnek azon fegyverekkel és eljárásokkal, melyeket szolgálatuk során alkalmazniuk kell. Fegyveres őr lehet bármely tizennyolcadik életévét betöltött büntetlen előéletű magyar állampolgár, aki a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkezik, alkalmas fegyverviselésre, valamint rendelkezik azon képesítési feltételekkel, amely a szolgálati beosztás betöltéséhez elő van írva.

A kritikus infrastruktúrák esetében is biztosított a kiképzés, azonban ezeken a területeken jellemzően nem a pályakezdő fiatalokat alkalmazzák. Nagy hangsúlyt fektetnek a megfelelő kiválasztásra, melynek oka nem csupán az, hogy a legfelkészültebbek teljesítsenek szolgálatot, hanem az is, hogy elkerüljék az esetleges személyi kockázatokat. Általában figyelik a jelentkezők motivációját, valamint korábbi tanulmányait. Az itt szolgálatot teljesítő őrök évente akár 9-10 szakmai továbbképzésen is részt vehetnek, ahol jogszabályismeretüket, valamint elméleti és gyakorlati ismereteiket fejlesztik. Emellett ellenőrzik felkészültségüket, fizikai állapotukat.

A fegyveres biztonsági őrseg alkalmazható intézkedései

Intézkedési kötelezettség

A fegyveres biztonsági őrök jogszerű szolgálat-teljesítésük közben számos intézkedésre jogosultak és kötelesek, melyeket a korábban említett 1997. évi CLIX törvény rögzít.

Az őrök kötelesek felszólítani és igazoltatni minden olyan személyt, akik jogellenes magatartást tanúsítanak, s tevékenységükkel sértik vagy veszélyeztetik a biztonságot.

Abban az esetben, ha az érintett a felszólításra nem reagál és az igazoltatást megtagadja, esetlegesen a konkrét bűncselekmény közben tetten érték, akkor az őrnek lehetősége van visszatartani a személyt mindaddig, amíg a rendőrség a helyszínre érkezik, vagy előállítani a legközelebbi rendőrkapitányságon.

A fentebb felsorolt két esemény vonzataként az őr jogosult a bűncselekmény elkövetésén tetten ért személy ruházatát és csomagját átvizsgálni, s amennyiben bűncselekményből származó, valamint támadásra alkalmas eszközt talál az ellenőrzött személynél, azt tárgyi bizonyításként és a biztonság szavatolása érdekében elveheti.

Annak érdekében, hogy a biztonságot zavaró tevékenységet megszakíthassa a szolgálatot teljesítő személy, az arányosság elvének betartása mellett testi kényszer, valamint pórázon, vagy anélkül vezetett szolgálati kutyát is alkalmazhat, hogy a rendet megzavaró személyt cselekvésre, vagy a cselekvés abbahagyására kényszerítse.

Vegyí eszközt, rendőrbotot, valamint pórázon vezetett szájkosár nélküli őr-kutyát alkalmazhat annak érdekében, hogy egy esetleges támadást megakadályozzon vagy megtörje az ellenszegülést. Az állam működése és a lakosság ellátása szempontjából kiemelkedő fontosságú létesítmény, szállítás és tevékenység védelme érdekében szájkosár és póráz nélküli szolgálati kutyát, valamint lőfegyvert alkalmazhat abban az esetben, ha ezeket fegyveres támadás éri illetve, ha a támadók fel vannak fegyverkezve.

Az alkalmazható intézkedéseket két részre, a személyes szabadságot korlátozó és nem korlátozó intézkedésekre lehet osztani.

A személyes szabadságot nem korlátozó intézkedés az igazoltatás és a felszólítás. Az őr felszólíthatja az érintettet a kifogásolt magatartás abbahagyására, valamint igazoltathatja, s ezáltal ellenőrizheti az ismeretlen személyek személyazonosságát.

A személyes szabadságot korlátozó intézkedések közé tartozik azon személyek jogainak a korlátozása, akiket intézkedése során előállít vagy elfog. Szolgálatellátás közben joga van az őrnek előállítani azt, aki nem tudja magát igazolni, aki a figyelmeztetés ellenére sem hagy fel a rendet megzavaró tevékenységével, továbbá akit valamely bűncselekmény elkövetésén tetten érték.

Az őrnek lehetősége van elfogni azt a személyt, akit bűncselekmény elkövetése közben tetten ért, vagy az elkövetés gyanúja áll fenn. Az elfogás megvalósulhat előjárói parancsra, vagy saját döntés alapján, amennyiben tanúbizonyságot nyer, hogy a személyleírások alapján egy körözött személlyel szemben kell intézkedést fogantatnia. Jogában áll elfogni továbbá, akit az őrzött objektum elleni bűncselekmény során tetten ért, vagy azt követően megszökött.

Attól függetlenül, hogy az alkalmazott intézkedés mely kategóriába esik, az őr köteles jelentést írni a történekről, melyet az illetékes rendőrkapitányságra kell megküldeni további kivizsgálás céljából.

A fegyveres biztonsági őrök által alkalmazható kényszerítő eszközök

- testi kényszer
- vegyi eszköz

- gumibot, rendőrbot
- bilincs
- szolgálati kutya
- lőfegyver

Taktikai módszerek megjelenése kiképzési kézikönyvben

Az 1983-ban kiadott Kiképzési Kézikönyvben már részletesen leírták, hogy a rendszeresített kényszerítő eszközöket hogyan kell használni (bilincs, gumibot, szolgálati kutya, könnygázszóró palack).

A ma is érvényes szabályzat szerint a Fegyveres Biztonsági Őrök az egyenruha kivételével ugyanazokat a kényszerítő eszközöket használják, mint a rendőrség tagjai, de mivel az egyes őrségek maguk szerzik be saját fegyverzeti anyagaikat, így az adott őrség pénzügyi helyzete határozza meg, hogy mennyire modern eszközöket használhatnak az állomány tagjai.

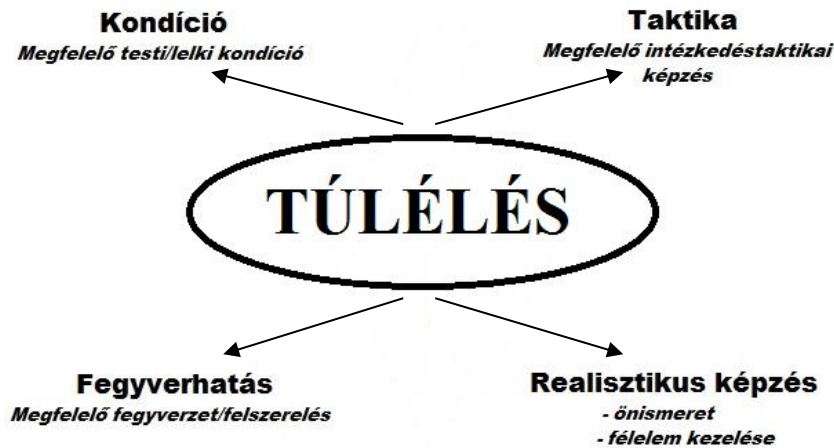
A fegyveres biztonsági őrség kiképzési rendszere

Ahogy a szervezet irányításában és működésében is számos változás volt megfigyelhető, így ez nem volt másként a kiképzések terén sem.

A rendészeti szerepkör és fellépés egyértelműen megkívánja, hogy az intézkedéseket fogantató személyi állomány naprakész ismeretekkel rendelkezzen a fizikai konfliktus helyzetek kezelése terén. Egyfajta társadalmi elvárás is vele szemben, hogy meg tudja védeni magát, a védendő értéket és legyen képes a vonatkozó jogszabályok figyelembevételével fizikai kényszert alkalmazni az intézkedés alá vont személlyel, személyekkel szemben. A fegyveres biztonsági őrségek tekintetében mindenképpen egy olyan stílus független oktatási tananyagra van szükség, amely a megfelelő időkeret és lehetőség biztosítása mellett idomul a jogszabályi előírásokhoz, s szavatolja a fentiek megvalósulását, elősegítve ezzel is annak módját, hogy egy egységes intézkedési kultúra, valamint rutin alakulhasson ki.

A helyzetgyakorlatok, valamint a realiztikus képzések létjogosultsága

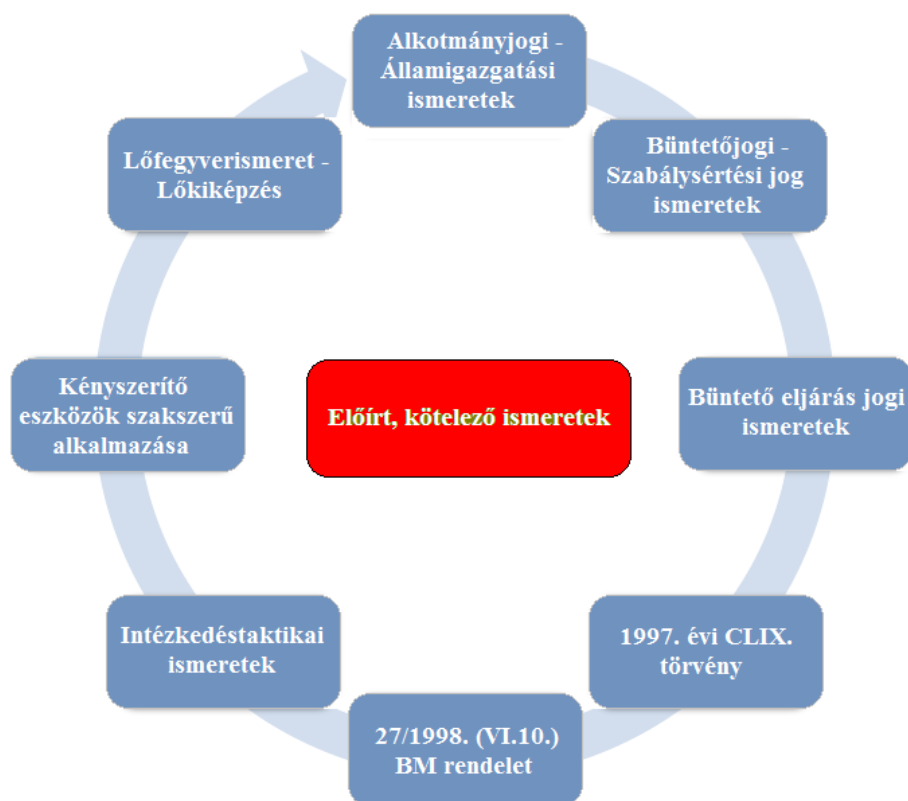
A szimulált stresszhelyzetek „realisztikus képzések” gyakorlása során az űr a tanult önvédelmi fogásokat, bilincselési testhelyzeteket és technikákat használhatja fel ellenőrzött „labor” körülmények között. Ennek keretében vizsgálható az érintett egyén részéről az ütési/ölési gát, továbbá a jogszerű, szakszerű intézkedések gyakorlati alkalmazásának feltételei. A realiztikus képzések középpontjában csakúgy, mint a való életben a túlélés ösztöne található, melynek biztosítása érdekében elengedhetetlen a megfelelő kondíció, fegyverhatás, taktika, önismeret és a félelem kezelése.

A helyzetgyakorlatok kiértékelésével részben képet kapunk az egyén felkészültségi állapotáról, a váratlan helyzetekre történő reakciójáról, valamint annak során felállíthatunk olyan szituációs helyzeteket, melyekkel elősegíthetjük a megfelelő technikák és taktikák alkalmazására történő iránymutatást. A szimulált stresszhelyzetek gyakorlásával követni kell egyfajta arányossági mutatót, mellyel az egyszerűbb végrehajtási módot igénylő intézkedéstől haladunk a komplex végrehajtást igénylő (megemelkedett adrenalin szint, több személlyel szembeni jogszerű-szakszerű fellépés, fegyverhatás stb.) szituációk kialakítása felé.

A humán erőforrás vizsgáztatása

Az őrség tagjának a pszichológiai és orvosi alkalmassági vizsgálaton túl a felhatalmazott szakmai felügyeletét ellátó szerv által összeállított modulokból, valamint az őrséget működtető oktatási tananyagból kell eredményes vizsgát tennie. A pszichológiai alkalmasságot meghatározott időre állítják ki, melyet a munkavégzés során adott időnként meg kell újítani. A sikeres vizsgát követően a személyi állománynak évente az előírt és konkrét lögyakorlatokon, valamint két évente egy hatósági szakmai vizsgán kell részt vennie.

Elengedhetetlen, hogy napjainkban megreformálásra és központosításra kerüljön a fegyveres biztonsági őrök kiképzési rendszere, hisz a növekvő kihívások, fenyegetések ezt mindenképp indokolják. A jelentkezőkkel szemben jelenleg a 18. életév betöltése, magyar állampolgárság – illetve külön jogszabályban meghatározott, szabad mozgás jogával rendelkező személy, fedhetetlen előélet, pszichológiai-, orvosi alkalmasság és a 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet 73. § -ban megjelölt szakvizsga, - *valamint az atomenergia alkalmazása körében elrendelt fegyveres biztonsági őrök esetében, a fizikai állóképességre vonatkozó követelmények (190/2011. (IX. 19.) Korm. rendelet 5. melléklet tartalmazza)* teljesítése a feltétele annak, hogy fegyveres biztonsági őrként legyen alkalmazható.

Abból fakadóan, hogy az őrök az anyagi finanszírozásaikat egyénileg oldják meg, meglehetősen kimagasló eltérések mutatkoznak az oktatás és képzés terén is. Túl azon, hogy a jogszabályban meghatározott szintet teljesítik, az őrök maguk rendelkeznek arról, hogy mennyi pénzt és időt fordítanak az őrök egyéni felkészítésére.

Az őrök közötti szakmai felkészültségben megmutatkozó különbségek okai lehetnek többek közt:

- az eltérő anyagi háttér, valamint eszközrendszer
- az oktatási háttéranyagok, valamint azok elérhetősége
- az oktató személyek eltérő szakmai kompetenciái
- jogalkalmazási irányelvek egységesítésének hiánya

Megváltozott biztonsági környezet

A biztonsági környezet megváltozott, hangsúlyosabbá vált a helyettesítő (proxy) erők alkalmazása, a mesterséges intelligencia fejlődése alapjaiban változtatja meg a jelenlegi reagálások szabályait és eljárásrendjét.

A fegyveres biztonsági őrség képessége

Képesnek kell lennie önállóan egy fegyveres támadás elrettentésére, vagy annak bekövetkezése esetén az őrzése alatt álló területnek, munkavállalóinak és anyagi javainak védelmére.

Végeztem egy empirikus kutatást, melynek fókuszában egy konkrét kritikus infrastruktúrát védő biztonsági szolgálat állt.

Az információk begyűjtése anonim kérdőívek kitöltésével valósult meg, melynek kiértékelését követően az alábbi szempontok alapján vontam le következtetéseket:

1. Intézkedés kezdeményezése

- A megkérdezettek körében nem volt jellemző a kérdőívek kitöltését megelőző időszakban, hogy valamilyen rendkívüli eseményre kelljen reagálniuk, így az ingerküszöb is alacsonynak volt mondható esetükben.

(A Jeffrey Cooper nevéhez fűződő COOPER skála következtetéseit idézzem, miszerint nem a fegyver, s nem is a taktika lesz meghatározó egy adott kontaktreagálás eredményre juttatásában, hanem maga az emberi tudatállapot),

úgy a homeosztázis állapotából, a fokozatosság elve nélkül az azonnali kontaktreagálásba kerülve, veszélyeztethetik ebből fakadóan magát az intézkedés eredményességét, valamint ezzel együtt a az intézkedő vagy más személy életét, testi épségét, továbbá a rá bízott vagyonbiztonságot.

- A szimulált stresszhelyzet gyakorlatok során sok esetben nem valósult meg az intézkedési jogkör kialakítása, melynek hozadékaként nagyobb számban volt tapasztalható az ellenszegülés.

2. Kontaktreagálások felvállalása

- Tapasztalható volt, hogy még ellenőrzött labor körülmények között is problémát okozott a vizsgált alanyok körében az interakció *(felszólítás a jogellenes cselekmény abbahagyására)*, és a fizikai kontaktus kezdeményezése, annak felvállalása – összegzőként egy úgy nevezett hatósági jelleg felépítése.

- Hatósági jelleg felépítése:

Az intézkedési jogkör kialakításával párhuzamban elengedhetetlen a verbális és non verbális kommunikáció együttes alkalmazásával egy úgynevezett hatósági jelleg felépítése, mely nagyban befolyásolhatja magát az intézkedés eredményességét. Természetesen mindez generál egy stresszhelyzetet is az intézkedő személynek, tekintettel arra, hogy az intézkedés kezdeményezésénél nem tudhatja mi lesz a válaszreakció.

- Tapasztalható, hogy fellépni valakivel szemben, akár csak a verbális kommunikáció alkalmazásával is stresszhelyzetet generál, hisz folyamatosan monitorozni kell, hogy az adott akcióra mi lesz az intézkedés alá vont személy válasz reakciója. Együttműködő magatartást tanúsít-e, avagy sem.

3. Jogsabályismeret szinten tartása

- Megállapítást nyert, hogy a résztvevők nem rendelkeztek naprakész ismeretekkel a hatályos jogszabályok tekintetében, s fakadóan ebből kizárólag a rutin jellemezte napi munkavégzésüket. Következtetésem, hogy amennyiben hiányosak az (jogi) ismeretek, úgy mindennek hatása az intézkedési kezdeményezés kialakításában is megmutatkozik, hiszen nincsenek annak a tudásnak a birtokában, amely egyfajta magabiztosságot is nyújthat a hatályos jogszabályokban meghatározott jogok és kötelezettségek felvállalására a fellépés során.

4. Az eszközhasználat szakszerű alkalmazásának fejlesztése

- A részükre biztosított rendszeresített kényszerítő eszközök kifejtett hatásmechanizmusával nem voltak tisztában, továbbá azzal sem, hogy a jogalkotó irányelvei alapján a rendszeresített kényszerítő eszközök alapfunkcióit az eszköz hiánya, valamint annak meghibásodása esetén mivel tudják a törvényes célok elérése érdekében helyettesíteni.

5. Az intézkedés befejezettnek minősül

- Az intézkedés csak részben tekinthető befejezettnek akkor, amikor a kiváltó okot megszüntettük, hiszen az azt követő járulékos utóintézkedések is (elsősegélynyújtás, mentők értesítése, helyszín biztosítása) az intézkedés részét képezik. A résztvevők hiányos ismeretekkel rendelkeztek a járulékos intézkedések kialakításának alapfeltételeivel, valamint azok elmulasztása során a felemről hátrányos jogkövetkezményekkel.

A megváltozott biztonsági környezet

A megváltozott biztonsági környezet megköveteli a létfontosságú létesítmények fegyveres őrseitől az újabb típusú fenyegetésekre, valamint kihívásokra történő felkészülést, illetve egyéb más képességek megszerzését a biztonság megteremtése, valamint annak fenntartása érdekében.

A mesterséges intelligencia rohamos fejlődése alapjaiban változtatja meg a jelenlegi reagálás szabályait és eljárásrendjét. Napjainkban a fenyegetések során gyakran felmerül a kiberfenyegetések reális esélye is, melyre legalább a felismerés, valamint a detektálás képességének megszerzése elengedhetetlen.

Az elmúlt időszak eseményei is (migráns helyzet, COVID, Orosz-Ukrán konfliktus) tökéletesen rávilágítanak arra a tényre, hogy a biztonság megteremtése komplex feladat, s ezzel pedig a kiképzési rendszerekben megjelenő újabb képességek

elsajátításának (mint például a teljesség igénye nélkül a rögtönzött robbanószerek elleni védekezés képességének, illetve a fentiekben említett kiberfenyegetések felismerés képességének) lehetőségeit szükségszerű bevezetni.

A megváltozott biztonsági környezet kapcsán mindenképp említést érdemel az Orosz – Ukrán konfliktus, melynek során a rendőri kontroll Ukrajna területén részleges, s ennek következményeképpen bűnelkövetők, vagy bűnelkövetői csoportok megjelenése a szomszédos országokban releváns veszélyt hordoznak magukban.

A kritikus infrastruktúrát védő fegyveres biztonsági őrség képessége

A fegyveres biztonsági őrsegnek képesnek kell lennie önállóan egy támadás, valamint a biztonságot veszélyeztető konfliktusok kontaktreagálásának felvállalására, vagy annak bekövetkezése esetén az őrzése alatt álló területnek, valamint munkavállalóinak és anyagi javainak védelmére.

Reziliencia

Rugalmas ellenálló képességgel kell rendelkezniük az esetleges bekövetkezett konfliktusok kezelése során, mind a helyszín, mind pedig a kialakult helyzet kapcsán, továbbá a képzések során a célorientáltságot szükségszerű előtérbe helyezni a feladat orientáltság helyébe.

Adaptációs és transzformációs képesség elősegítése, fejlesztése

A rendvédelem egyéb szegmenseiben alkalmazott eljárási rendek átvétele feltétlen szükségesek az azonos intézkedési kultúra kialakítása érdekében, tekintettel arra, hogy egy esetleges realizálás az eredmény biztosításának alapfeltételeként a társszervekkel együttműködve kizárólag ennek megvalósulása esetén következhet be.

A kiképzési rendszer modernizálása, egységesítése

Az azonos intézkedési kultúra kialakítása alapfeltételeként elengedhetetlen újabb képességek megszerzése, melyek alkalmasak lehetnek a növekvő igények kiszolgálására, valamint az új típusú fenyegetésekre való reagálásra, továbbá a társszervekkel történő együttműködések, fellépések magasabb szintű, professzionális hatékony végrehajtására.

Jogszabályi környezetváltás

Mindennek eredményre juttatása érdekében első ízben a kritikus infrastruktúrák védelmét szolgáló fegyveres biztonsági őrsegnek jogszabályi környezetének megreformálásával szükségszerű megteremteni fentiek megvalósulásának lehetőségét.